

Дискримінація

Що це таке, як реагувати
і де шукати допомогу

Дискримінація — це ситуація, коли хтось ставиться до тебе гірше лише через те, що ти ромка або ром.

Це може статися, наприклад, на роботі, у школі, в установі, у лікаря або коли ти хочеш винайняти житло. Переглянь, що може трапитися і як діяти в таких ситуаціях.

Зміст:

Школа.....	2
Робота.....	4
Охорона здоров'я.....	8
Житлові питання.....	12
Поліція.....	17

ШКОЛА

Кожна дитина в Польщі має відвідувати школу. Якщо школа без вагомих підстав відмовляється прийняти твою дитину, це є несправедливим ставленням, тобто дискримінацією.

Якщо ти відчуваєш, що керівництво школи ставиться до тебе несправедливо і без причини відмовляє у прийомі твоєї дитини, це неправильно. Ось що робити:

- **Пояснення:** Попроси керівництво письмово пояснити, чому вони відмовляються прийняти твою дитину.
- **Апеляція:** У тебе є 7 днів на оскарження після отримання письма. Напиши апеляцію (лист, у якому ти не погоджуєшся з рішенням) і подай її в секретаріат школи. У листі опиши, чому твоя дитина має бути прийнята.
- **Кураторіум освіти:** Якщо керівництво й надалі відмовляє у прийомі дитини, напиши апеляцію до кураторіуму освіти (Kuratorium Oświaty). У тебе є 7 днів від моменту отримання другого письмового рішення від керівництва.

ДОПОМОГА

Якщо ця процедура здається тобі надто складною, звернися по допомогу до місцевої ромської організації. Перелік організацій знайдеш на сайті:

www.fundacjawstronedialogu.pl/organizacjeromskie

КУДИ ВАРТО ЗВЕРТАТИСЯ:

- Омбудсмен з прав громадян (Rzecznik Praw Obywatelskich) — тут можна написати лист або подати скаргу через Інтернет:
www.bip.brpo.gov.pl
- Уповноважений з прав дитини (Rzecznik Praw Dziecka) — можна написати лист, зателефонувати або звернутися особисто:
www.brpd.gov.pl/kontakt
- Міністерство національної освіти (Ministerstwo Edukacji Narodowej),
- Місцева ромська організація.

ВАЖЛИВІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ РОБОТУ ШКІЛ У ПОЛЬЩІ:

- Конституція Республіки Польща
- Конвенція про права дитини
- Закон «Право освіти» (Ustawa Prawo Oświatowe)
- Karta Nauczyciela (Статут/Положення для вчителів)
- Статут школи

РОБОТА

Місце роботи має бути безпечним. Перевір, які поведінки на роботі вважаються дискримінацією. Якщо ти це переживаєш — реагуй.

Види дискримінації на робочому місці:

- **Гірше ставлення** — керівник або колеги ставляться до тебе гірше, ніж до інших, тільки через те, що ти з ромської спільноти.
- **Відмова у працевлаштуванні** — тобі не хочуть запропонувати роботу не через відсутність кваліфікації, а через те, що ти з ромської спільноти.
- **Нижча оплата** — ти отримуєш менше грошей, ніж інші, які виконують ту ж роботу.
- **Відсутність підвищення або надбавки** — хоча ти добре працюєш, не отримуєш підвищення чи надбавки, а люди з меншим стажем їх отримують.
- **Погані умови праці** — тобі дають складніші завдання, ти працюєш більше або в гірших умовах без причин.
- **Висміювання або образи** — хтось кепкує з тебе, ображає або використовує непристойні/вульгарні слова.

- **Ізоляція** — колеги обходять тебе стороною, не дають інформації, не хочуть співпрацювати.
- **Залякування** — хтось залякує, щоб ти не розповідав/ла іншим про те, що відбувається на роботі.
- **Звільнення без підстав** — ти втрачаєш роботу через речі, не пов'язані з твоєю роботою чи поведінкою.

ДОМАГАННЯ

Інші форми дискримінації на роботі — це домагання.

Домагання — це коли керівник чи співробітник ставиться до тебе без поваги, і через це ти відчуваєш приниження, принижену гідність або страх.

Домагання можуть також стосуватися твого тіла.

Приклади: небажані погляди, натяки, пропозиції інтимного контакту, непристойні жарти, небажані доторки, підбурювання до тілесних контактів, показування порнографічних матеріалів.

Висловити заперечення у такому випадку дуже важливо!

КУДИ ЗВЕРТАТИСЯ З ТАКОЮ СПРАВОЮ?

Трудовий договір

Особи, працевлаштовані за трудовим договором (umowa o pracę), можуть звертатися до Трудового суду та Державної

інспекції праці.

Внутрішнє повідомлення

Повідом про проблему дискримінації своєму безпосередньому керівникові. Якщо дискримінація походить від керівника — звернись до відділу кадрів або HR. Опиши детально ситуацію, свідків і докази.

ТРУДОВИЙ СУД

Як подати скаргу до Трудового суду?

- 1 Збери докази, що підтверджують дискримінацію (наприклад, листи, SMS, свідки).
- 2 Напиши позов і додай до нього докази.
- 3 Подай позов до Трудового суду, що відповідає за місце роботи або місце проживання.
- 4 Чекай виклику на судові засідання і бери участь у ньому.

Достатньо показати, що могло статись порушення дискримінації. Тоді роботодавець має довести, що нічого протиправного не сталося. Якщо ти виграєш справу — можеш отримати відшкодування або поновлення на роботі.

ДЕРЖАВНА ІНСПЕКЦІЯ ПРАЦІ (PIP)

Як подати скаргу до Державної інспекції праці?

- 1 Збери докази дискримінації (наприклад, листи, SMS, свідки) і напиши скаргу.
- 2 Скаргу можна подати письмово або електронно.
- 3 Скаргу слід подати до інспекції праці, що відповідає за місце роботи.

PIP має місяць на розгляд скарги від дня її подання. Твоя скарга може призвести до проведення перевірки на робочому місці.

Детальніше: www.pip.gov.pl/dla-pracownikow/niezbednik-pracownika/jak-zlozyc-skarge

Цивільні договори

Особи, працевлаштовані за цивільно-правовими договорами (umowa zlecenie, umowa o dzieło, B2B), можуть звернутися до Цивільного суду.

ДОПОМОГА

Якщо ця процедура здається занадто складною, звернися по допомогу до місцевої ромської організації. Список організацій:

www.fundacjawstronedialogu.pl/organizacjeromskie

Ти також можеш звернутися до:

- Омбудсмена з прав громадян (Rzecznik Praw Obywatelskich).

ВАЖЛИВІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ РИНОК ПРАЦІ В ПОЛЬЩІ:

- Кодекс праці (Kodeks pracy)
- Цивільний кодекс (Kodeks cywilny)
- Закон від 20 березня 2025 р. про умови допуску праці іноземців на території РП
- Конституція РП

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

Що може трапитися?

Приклади дискримінації в контактах із службою охорони здоров'я:

- відмова в записі до лікаря, хоча є вільні терміни,
- невиконання призначених обстежень, втручань або операцій,
- проведення болючого обстеження без знеболення, хоча воно мало б бути доступне,
- пошук оплати за послугу, що компенсується NFZ,
- проблеми з реєстрацією, наприклад — записи доступні тільки особисто,
- лікар не приймав пацієнтів у години, коли це має відбуватися.

Дискримінація також може торкатися людей через вік, інвалідність та стать:

Люди похилого віку

— ігнорування скарг, відмова викликати швидку, звертання як до дитини.

Люди з інвалідністю

— ускладнення доступу до медичних послуг та процедур (включно з недоступністю приміщень).

Жінки — відсутність можливості вибору лікаря (наприклад, дівчина-гінекологиня замість чоловіка), відмова у пренатальних обстеженнях.

Це перелік найпоширеніших видів дискримінації. Якщо сталося щось інше і ти відчуваєш, що це дискримінація — не ігноруй і дій.

УДИ ЗВЕРТАТИСЯ?

Директор/директорка закладу

Скаргу до керівництва можна подати, якщо маєш зауваження до:

- поведінки персоналу закладу,
- якості наданої послуги (наприклад, відсутність направлення або рецепту),
- організації роботи закладу (наприклад, тривале очікування результатів обстеження).

Національний фонд здоров'я (NFZ)

- Скаргу до NFZ можна подати письмово, електронно, через ePUAP або усно.

- Скарга має містити: твої дані, дані закладу та працівника(-ці), опис події.
- NFZ має місяць на відповідь.

Уповноважений з прав пацієнта (Rzecznik Praw Pacjenta – RPP)

- Скаргу до RPP можна подати особисто, телефоном за номером 800 190 590 (безкоштовна цілодобова лінія), письмово або через чат на сайті.
- До RPP можна звертатися, якщо медперсонал не поважав твою гідність чи інтимність, відмовляв у лікуванні або ти не згодна(-ий) з висновком чи рішенням лікаря.

Головна лікарська палата (Naczelna Izba Lekarska)

- Скаргу до Головної лікарської палати можна подати письмово.
- Скарга має стосуватися поведінки лікаря та можливого вчинення професійного правопорушення.
- Скарга має містити: ім'я та прізвище лікаря, назву закладу, ім'я потерпілої особи з номером PESEL, дату і опис події, звинувачення, підпис, контактну адресу.

Якщо проблема стосується способу лікування або порушення твоїх прав як пацієнта/пацієнтки, можна також звертатися до:

- **Уповноваженого з професійної відповідальності лікарів** — якщо є зауваження до лікування або поведінки лікаря;
- **Уповноважений з професійної відповідальності медсестер, медбратів та акушерок/акушерів** — якщо є зауваження до поведінки медсестри, медбрата або акушерки/акушера.
- **Уповноваженого з захисту персональних даних (UODO)** — у разі порушення конфіденційності медичної документації.

ДОПОМОГА

Якщо ця процедура здається надто складною, зверніся по допомогу до місцевої ромської організації. Перелік організацій:

www.fundacjajawstronedialogu.pl/organizacjeromskie

ВАЖЛИВІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ РОБОТУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ПОЛЬЩІ:

- Конституція РП,
- Закон про права пацієнта та Уповноваженого з прав пацієнта,
- Закон про імплементацію окремих положень Європейського Союзу у сфері рівного ставлення.

ЖИТЛОВІ ПИТАННЯ

Дискримінація може мати місце як у випадку винаймання соціально-підтримуваного житла, так і на приватному ринку оренди. Незалежно від типу житла, дискримінація в Польщі заборонена.

Підтримуване житло

① Тренінгове або підтримуюче житло

- На таке житло можуть претендувати люди в складній життєвій ситуації, зокрема

На таке житло можуть претендувати люди в складній життєвій ситуації, зокрема іноземці, які в Польщі отримали статус біженця, додатковий захист або тимчасовий дозвіл на проживання.

- Потрібно звертатися до центру соціальної допомоги.
- Рішення про надання або відмову приймає центр соціальної допомоги. Від негативного рішення можна оскаржитися.
- Увага! Таке житло надається на визначений термін.

ВІДМОВА — ЩО РОБИТИ?

- Якщо ти вважаєш, що відмова в наданні житла є дискримінацією — оскаржуй.
- Документ з відмовою містить інформацію про спосіб оскарження рішення.

2 Соціальні квартири

- Соціальні квартири в першу чергу можуть отримати: виселені особи, люди у кризі бездомності, ті, хто покидає опікувальні установи, особи з інвалідністю та великі сім'ї.
- Про соціальне житло потрібно звертатися до міської/гмінної адміністрації.
- Рішення про надання або відмову приймає міська/гмінна влада.
- Увага! Такі квартири надаються на визначений термін (1–5 років).

ВІДМОВА — ЩО РОБИТИ?

- Якщо ти вважаєш, що відмова у наданні соціального житла — дискримінація, йди до суду.
- Позов подається до Воєвідського адміністративного суду (Wojewódzki Sąd Administracyjny) через орган, який видав відмову (уряд міста/гміни).
- Ти маєш до 12 місяців з дня вручення відмови.
- Позов має містити обґрунтування, документацію, що підтверджує складну життєву ситуацію, і подаватися в трьох копіях.

Кількість соціальних квартир у Польщі дуже мала, тому навіть якщо тобі її нададуть, доведеться почекати — часто доводиться чекати роками.

ДОПОМОГА

Якщо ця процедура надто складна, звернися по допомогу до:

- Комітету захисту прав орендарів (Komitet Obrony Praw Lokatorów)
- Ромські організації:

www.fundacjawstronedialogu.pl/organizacjeromskie

Приватний ринок найму

Польське законодавство забороняє дискримінацію у житлових послугах на приватному ринку оренди.

Відмова у наданні житла

- Власник або власниця не можуть відмовити тобі в оренді житла лише тому, що ти є представником чи представницею ромської спільноти — це дискримінація!
- Якщо ти вважаєш, що власник чи власниця відмовляють тобі в оренді житла через те, що ти належиш до ромської громади, ти можеш подати позов до цивільного суду.
- Позов має стосуватися порушення особистих немайнових прав.
- Ти маєш право вимагати відшкодування, але суд

не може зобов'язати власника чи власницю здати тобі своє житло в оренду.

ВИСЕЛЕННЯ

- Якщо власник увірвався до житла та намагається примусити тебе негайно його залишити — негайно зателефонуй на екстрений номер 112.
- Запиши всю подію на телефон, щоб мати докази для прокуратури.
- Подай заяву до Районної прокуратури про порушення недоторканності житла (ст. 193 Кримінального кодексу).
- Якщо власник відключає доступ до комунальних послуг, повідом поліцію та подай заяву до прокуратури.
- Якщо провадження буде закрито прокуратурою або поліцією, протягом 7 днів оскарж це рішення до суду через районну прокуратуру.

Збільшення орендної плати

Якщо власник підвищив оренду більше ніж на 3% від відтворювальної ставки за метр:

- попроси власника письмово пояснити причини підвищення.

Якщо він цього не зробить — підвищення є недійсним.

- Якщо вже підвищили оренду, подай позов до цивільного суду про визнання необґрунтованості підвищення.
- Якщо новий власник будівлі намагається змусити підписати новий договір на гірших умовах — відмовляйся й посилайся на існуючий договір оренди. Можеш також подати позов до цивільного суду про визнання існування договору найму.

ДОПОМОГА

Якщо ця процедура надто складна, звернися за допомогою до:

- Комітету захисту прав орендарів
- Ромські організації:

www.fundacjawstronedialogu.pl/organizacjeromskie

Важливі документи:

- Конституція Республіки Польща
- Стаття 53 Закону від 12 березня 2004 року про соціальну допомогу (Збірник законів 2023 р., поз. 901)
- Стаття 4 Закону від 3 грудня 2010 року про впровадження деяких положень Європейського Союзу у сфері рівного ставлення
- Закон про захист прав наймачів житлових приміщень

ПОЛІЦІЯ

Поліція не має права ставитися до тебе гірше, ніж до інших, через те, що ти ромка або ром. Якщо ти вважаєш, що мала місце дискримінація — подай скаргу.

СКАРГА НА ПОВЕДІНКУ ПОЛІЦІЇ:

Якщо поліцейський чи поліцейська сміється з тебе, ображає, ігнорує, перевищує повноваження або іншим чином порушує твої права — ти можеш подати на них скаргу.

КУДИ ПОДАВАТИ СКАРГУ НА ПОЛІЦІЮ?

Скаргу можна подати в будь-який підрозділ поліції.

Скарга може бути:

- усна: посадова особа, яка приймає звернення, складає протокол, який підписує особа, що подає скаргу. Важливо! Перед тим як підписати скаргу,

переконайся, що ти згодна/згоден із її змістом.

- письмова — лист або електронний лист (email).

Що має містити скарга на поліцію:

- воє ім'я та прізвище,
- адреса проживання (місто, поштовий індекс, вулиця, номер будинку, номер квартири),
- точний опис події.

Важливо! Якщо ти не напишеш все це, твоя скарга може бути не розглянута.

ДОПОМОГА

Якщо ця процедура надто складна — звернися до місцевої ромської організації. Перелік організацій:

www.fundacjawstronedialogu.pl/organizacjeromskie

FUNDACJA W STRONĘ DIALOGU

Фонд «Назустріч Діалогу» (FWSD) – провідна організація, заснована у 2012 році, яка працює з ромською спільнотою та на її користь у Польщі. Фонд проводить адвокаційну та освітню діяльність, надає підтримку, сприяє розвитку культури, реагує на нерівність і передає людям можливість впливати на своє життя. Організація працює на місцевому, національному та міжнародному рівнях. У Варшаві вона керує Ромським центром для спільноти. Фонд будує Польщу майбутнього – різноманітну, відкриту та багатокультурну, де ромська спільнота має рівні права й можливості на рівних з іншими.

      @fundacjawstronedialogu
www.fundacjawstronedialogu.pl

Підтримай нас

Приєднуйся — зроби пожертву для Фонда «Назустріч Діалогу»

Номер рахунку: 27 1240 4155 1111 0010 5338 9744

Призначення платежу: Пожертва

Отримувач: Фонд «Назустріч Діалогу», вул. Пулавська 39/85, 02-508 Варшава

POLAND

**FUNDACJA
W
STRONĘ
DIALOGU**